

Poznań, 20.02.2025

Dr hab. Małgorzata Rosalska, prof. UAM
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Recenzja

dorobku naukowego oraz rozprawy habilitacyjnej **Pani Dr Ewy Krause** w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Recenzja została sporządzona na podstawie decyzji Rada Dziedziny Nauk Społecznych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy dnia 19.11.2024 r. w sprawie powołania komisji habilitacyjnej w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr Ewie Krause w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika. Podstawą prawną oceny osiągnięć naukowych Kandydatki ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego jest art. 221 ust. 8 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2021 poz. 478), a w zakresie kryteriów branych pod uwagę przy tej ocenie – art. 219 ust. 1 pkt 2 wspomnianej ustawy

1. Sylwetka Habilitantki

Dr Ewa Krause jest absolwentką pedagogiki Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego. Na Wydziale Pedagogiki i Psychologii ukończyła studia licencjackie na specjalności edukacja i poradnictwo zawodowe oraz studia magisterskie na specjalności pedagogika pracy i andragogika. Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych uzyskała uchwałą Rady Naukowej Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy w roku 2011 na podstawie dysertacji pt. *„Planowanie kariery zawodowej przez studentów w kontekście integracji europejskiej”*.

Od 2006 roku Habilitantka związana jest zawodowo z Katedrą Pedagogiki Pracy i Andragogiki, gdzie prowadzi działalność dydaktyczną i naukową. Jej zainteresowania

badawcze koncentrują się wokół problematyki edukacji dorosłych, poradnictwa zawodowego oraz pedagogiki pracy.

2. Ocena głównego osiągnięcia

Osiągnięcie naukowe zgłoszone do oceny w postępowaniu habilitacyjnym to monografia naukowa zatytułowana *Kariera naukowa a macierzyństwo. Sytuacja naukowczyń w Polsce* (Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego 2023). Struktura pracy jest charakterystyczna dla opracowań teoretyczno-empirycznych. Praca składa się z wprowadzenia, trzech rozdziałów teoretycznych, rozdziału prezentującego metodologiczne założenia badań, rozdziałów prezentujących opis, analizę i interpretację pozyskanego materiału badawczego, zakończenia, bibliografii i aneksu. Na podkreślenie zasługuje niezwykle bogata bibliografia (mieści się na 27 stronach), która sama w sobie stanowi wyjątkowo inspirujący merytorycznie i aktualny zestaw publikacji dla badaczy zainteresowanych problematyką planowania karier (także naukowych) oraz różnych aspektów dotyczących relacji pomiędzy macierzyństwem a karierą zawodową. Czytelnik znajdzie w niej liczne publikacje polskich badaczy, prace obcojęzyczne, źródła statystyczne i wykaz wykorzystanych w pracy aktów prawnych. Analiza bibliografii pozwala stwierdzić, iż dr Ewa Krause zbudowała koncepcję badań na bardzo rzetelnej analizie literatury przedmiotu. Jest to literatura nie tylko trafnie dobrana w kontekście analizowanej tematyki, ale także aktualna i interdyscyplinarna.

W części teoretycznej, która obejmuje 3 rozdziały Autorka prezentuje teoretyczną ramę badań. Jest to rama adekwatna do zarysowanych we wprowadzeniu celów badań. W sposób erudycyjny a jednocześnie komunikatywny zaprezentowane zostały kluczowe dla projektu badawczego zagadnienia. W rozdziale pierwszym, zatytułowanym *Kariera zawodowa i naukowa kobiet* zaprezentowane zostały nie tylko ustalenia terminologiczne, ale także podstawowe dane uzasadniające ważność podejmowanej tematyki. Autorka prowadzi czytelnika poprzez różne sposoby postrzegania i rozumienia kariery zawodowej. Ma to istotne znaczenie dla zrozumienia zaprezentowanego w części empirycznej sposobu interpretowania uzyskanych danych. Kariera jest ukazana nie tylko interdyscyplinarnie, ale także wskazana jest ewolucja w postrzeganiu jej cech, czynników dynamizujących i wyzwań związanych z jej projektowaniem i realizacją w kontekście wyzwań współczesnego rynku pracy. Lektura rozdziału 1.3 pozwala jeszcze dobitniej

dostrzec znaczenie podejmowanej przez Habilitantkę tematyki. Dane statystyczne oraz opis głównych mechanizmów utrudniających awans zawodowy wskazuje, że temat jest nie tylko interesujący poznawczo, ale także ważny w perspektywie społecznej.

Rozdział drugi *Macierzyństwo w życiu współczesnych kobiet* to ilustracja wybranych wątków związanych z naukowym dyskursem macierzyństwa. Autorka prezentuje zagadnienie w szerokiej perspektywie – analizuje nie tylko społeczne postrzeganie kobiet w kontekście macierzyństwa i roli matki, ale także odnosi się do zjawiska bezdzietności oraz motywów rodzicielskich. Walorem tego rozdziału jest jego deskryptywny, a nie ocenny i wartościujący charakter. Autorka przytacza podstawowe koncepcje teoretyczne, wybrane tropy interpretowania zjawisk oraz dane statystyczne. Taka prezentacja wątków związanych z macierzyństwem pozwala czytelnikowi zauważyć, jak mocno zagadnienie to jest warunkowane normami i wartościami społecznymi oraz jaka jest dynamika opisywanych zjawisk (szczególnie bezdzietności).

Ostatni rozdział części teoretycznej *Sytuacja kobiet w kontekście łączenia ról: zawodowej i macierzyńskiej* to refleksja nad uwarunkowaniami możliwości integrowania wskazanych ról. Ta część pracy nawiązuje nie tylko do konstrukcji teoretycznych, ale także do raportów z badań dotyczących różnych wątków związanych z planowaniem karier zawodowych i możliwości ich realizacji przez kobiety. Autorka odnosząc się do przykładów dobrych praktyk dowodzi, iż dokonała rozpoznania analiz teoretycznych i działań podejmowanych w obszarze budowania rozwiązań sprzyjających integrowaniu życia rodzinnego i macierzyństwa z karierą naukową. Lektura tej części książki pozwala dostrzec, na podstawie jakich przesłanek Autorka budowała koncepcję swoich badań. Z jednej strony były to rzetelne studia literaturowe, a z drugiej analiza dostępnych, aktualnych badań i analiz. Takie połączenie pozwoliło zbudować spójną koncepcję teoretycznych podstaw projektu badawczego, co ilustruje wykres nr 17 (s. 254).

Część II pracy – *Kariera a macierzyństwo w doświadczeniach, poglądach i opiniach naukowców w Polsce – wymiary i konteksty empiryczne*, rozpoczyna rozdział, w którym Autorka prezentuje metodologiczne założenia projektu badawczego. Tytuł rozdziału *Metodologia badań empirycznych* budzi moje zastrzeżenia stylistyczne. Jest to rozdział poświęcony prezentacji założeń metodologicznych badań Autorki, a nie analiza metodologii badań empirycznych.

Zawartość rozdziału jest bardzo uporządkowana. Autorka pozwala czytelnikowi zrozumieć założenia projektu badawczego poprzez wyjaśnienie przyjętego paradygmatu

badawczego oraz wyjaśnienie koncepcji kategorii *rola*. Jest to ważny zabieg ułatwiający zrozumienie zaproponowanego zestawu celów i problemów badawczych. Moje zastrzeżenia budzi jednak nazwanie przedmiotu badań. W mojej opinii Autorka analizuje nie samo zjawisko kariery naukowej i macierzyństwo badaczek zatrudnionych w uczelniach akademickich w Polsce, ale doświadczenia i opinie respondentek we wspomnianych obszarach (s. 265). Cele i problemy badawcze są wskazane precyzyjnie i dokładnie wskazują co Autorka chce zbadać i czemu te badania mają służyć. Mam tu jednak dwa niedosyty. Pierwszy dotyczy problemów badawczych. Uszczegółowienie trzech wskazanych problemów badawczych poprzez zaproponowanie problemów szczegółowych ułatwiłoby odczytanie intencji i zamierzeń badawczych. Można je co prawda odczytać z bogatego katalogu zmiennych, ale wskazanie konkretnych pytań byłoby ułatwieniem dla rozpoznania całościowej koncepcji badań. Drugi niedosyt dotyczy celów praktyczno-wdrożeniowych. Autorka skoncentrowała się na celach dotyczących przesłanek adresowanych do uczelni, akcentując rolę kontekstu zewnętrznego. Z perspektywy projektów karierowych, które są istotnym wątkiem w ocenianej pracy, ważne byłyby także rekomendacje bezpośrednio adresowane do naukowczyń. W celach praktycznych tej perspektywy brakuje.

Autorka nie zdecydowała się na postawienie hipotez badawczych. Jest to zabieg dość odważny w badaniach ilościowych z wykorzystaniem metody sondażu diagnostycznego. W kontekście całego projektu badawczego takie rozwiązanie wydaje się jednak uzasadnione i rozsądne. Wskazanie, że badania mają charakter diagnostyczno-eksploracyjny uzasadnia rezygnację z formułowania hipotez. Jednocześnie mogą założyć, że rezygnacja z postawienia hipotez badawczych umożliwiła Habilitantce uniknięcie ryzyka postawienia banalnych założeń wskazujących, że naukowczynie-matki mają trudniej niż naukowczynie bezdzietne lub naukowcy. Autorka dokładnie rozpisała natomiast kategorie zmiennych. Ten zabieg pozwolił zaprojektować szerokie spektrum zagadnień poddanych rozpoznaniu w perspektywie diagnostycznej, opisowej.

Tę część pracy postrzegam jako ważną nie tylko w kontekście założeń projektu badawczego, ale także w sposobie prezentowania doboru próby respondentów. Opis tej procedury może stanowić inspirujący przykład dla badaczy projektujących własne badania w obszarze doradztwa akademickiego. Szczególnie chcę podkreślić rzetelny opis doboru próby badawczej.

Rozdziały 5,6,7 to prezentacja opisu, analizy i interpretacji pozyskanego materiału badawczego. Układ tej części pracy koresponduje ze strukturą problemów badawczych. Jest to bardzo wnikliwa analiza, uporządkowana problemowo, poparta ilustracją danych poprzez tabele i wykresy. Autorka konsekwentnie i komunikatywnie formułuje odpowiedzi na problemy badawcze. Czytelnik otrzymuje dokładne dane, zarówno te o charakterze statystycznym, jak i dane o charakterze jakościowym. Jest to bardzo wartościowa poznawczo część książki, która z pewnością przyczynia się do rozpoznania sytuacji naukowczyń w Polsce. Dane omawiane są z uważną starannością. Autorka unika nadinterpretacji, oddaje głos respondentkom. Prezentowane wypowiedzi się na tyle precyzyjne i wnikliwe, że Autorka nie stara się nadawać im znaczenia poprzez takie zabiegi jak parafraza czy klaryfikacja. Wyniki prezentuje z dużym szacunkiem dla respondentek. Swój naukowy Warsztat dr Ewa Krause ujawnia natomiast w interpretacji danych i w procesie wnioskowania.

W kontekście realizacji celów badań mam jedną krytyczną uwagę. Jest ona konsekwencją uwagi, którą już wyartykułowałam w kontekście propozycji celów praktyczno-wdrożeniowych. W mojej opinii Autorka mogłaby odważnie zaproponować przełożenie ustaleń badawczych na pogłębione rekomendacje dla praktyki. Są one zamieszczone w rozdziale 8.4. Autorka sformułowała ich aż 20. Jednak są one potraktowane w mojej opinii dość pobieżnie i mocno postulatywne. Nie ma tu odniesień do działań już podejmowanych na polskich uczelniach, brakuje także odniesienia do ram prawnych warunkujących rzeczywiste możliwości implementowania proponowanych przez Autorkę rozwiązań. Rekomendacje proponowane są wyłącznie w odniesieniu do uczelni. Do pełnego obrazu działań możliwych do realizacji w obszarze wspierania rozwoju karier naukowczyń, które jednocześnie chcą spełniać się w roli matki warto wskazać także na inne czynniki warunkujące ten rozwój. Brakuje wskazówek dla samych naukowczyń próbujących projektować własne ścieżki karierowe integrujące aktywność naukową i macierzyństwo oraz rekomendacji dla doradców akademickich pomagających naukowcom i naukowczynom w ich indywidualnych projektach kierowych. Ta uwaga w żaden sposób nie obniża wartości pracy, jednak brak rekomendacji dotyczących innych podmiotów biorących udział w projektowaniu ścieżek karierowych naukowczyń pozostawia pewien niedosyt poznawczy. Jednocześnie jestem przekonana, że w zaproponowane przez dr Ewę Krause rekomendacje dla uczelni, będą wnikliwie wczytywać się osoby projektujące wsparcie karierowe dla pracowników akademickich na

różnych etapach rozwoju kariery zawodowo-naukowej. Są to bardzo cenne podpowiedzi, skupiające uwagę na sprawach ważnych.

Podsumowując moją wysoce pozytywną ocenę głównego osiągnięcia wskazanego przez Habilitantkę chcę podkreślić rzetelność w redakcji książki. Autorka ujawnia i przejrzysto prezentuje poszczególne etapy procesu analizy zebranych danych oraz narzędzia badawcze. Bardzo dokładnie omówiona jest procedura doboru respondentów. Na docenienie zasługuje także naukowa uczciwość dr Ewy Krause, które informuje czytelnika, które fragmenty książki powstały z wykorzystaniem wcześniej publikowanych tekstów. Inne aspekty książki, które oceniam szczególnie wysoko to interdyscyplinarne ujęcie tematu relacji między karierą naukową a macierzyństwem oraz sposób komunikowania ustaleń badawczych. Dobór perspektyw prezentowania poszczególnych wątków, a także dobór literatury sprawiają, że książka może stanowić kompendium wiedzy na ten temat. Jednocześnie mając na uwadze, że publikacja ma bardzo przejrzystą strukturę i jest napisana komunikatywnym językiem, mogę założyć, iż będzie ona nie tylko inspiracją, ale także punktem odniesienia dla innych badaczy zajmujących się wyzwaniami związanymi z godzeniem kariery akademickiej z innymi rolami życiowymi.

3. Ocena pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych oraz dorobku dydaktycznego, organizacyjnego oraz popularyzującego naukę

Ocena istotnej aktywności naukowej realizowanej przez Habilitantkę po uzyskaniu stopnia doktora jest bardzo pozytywna. Należy docenić bogaty dorobek naukowy zgromadzony w tym okresie. Należy do niego 40 prac opublikowanych po uzyskaniu stopnia doktora. Dr Ewa Krause jest także autorką lub współautorką 6 publikacji zwartych – są to dwie monografie autorskie, jedna współautorska, dwie wieloautorskie i jedna pod redakcją. Zwraca uwagę wysoka liczba punktów wynikająca z sumarycznego wskaźnika analizy bibliometrycznej – 1295 punktów zdobytych po uzyskaniu stopnia doktora. Wynik ten potwierdza naukową aktywność Habilitantki, ale także jej rozpoznawalność w polskim środowisku pedagogów pracy i andragogów. Inne wskaźniki bibliograficzne także potwierdzają publikacyjną aktywność dr Ewy Krause: Impact Factor – 3,7, liczba cytowań bez autocytowań według Web of Science – 3, według Scopus – 11, a według Google Scholar – 260.

W autoreferacie dr Ewa Krause wskazuje, że jej aktywność naukowa koncentruje się wokół 3 obszarów tematycznych. Są to kobiety w kontekście roli zawodowej i macierzyństwa, młodzi dorośli i młodzież a kariera zawodowa oraz studenci a/i rodzicielstwo. Analiza publikacji wskazanych przez Habilitantkę potwierdza, że zagadnienia te są analizowane nie tylko w aspekcie teoretycznym, ale Habilitantka prowadzi także badania o charakterze empirycznym. Na uwagę zasługuje spójność publikacji, badań, wystąpień konferencyjnych (20 po uzyskaniu stopnia doktora). Habilitantka wykazała udział w projektach zarówno o charakterze krajowym, jak i międzynarodowym (*MOB4APP – Strengthening VET Professionals for Promoting Cross-Border Mobility in Apprenticeship*). Wszystkie dotyczą zakresów tematycznych wyodrębnionych przez Panią Doktor.

Nie mam wątpliwości co do wartości osiągnięć naukowo – badawczych Habilitantki. Jej dotychczasowy dorobek stanowią teksty powstałe w wyniku stale rozwijanych i pogłębionych studiów i badań istotnej problematyki. Nie jest to dorobek rozproszony. Dr Ewa Krause konsekwentnie rozwija swoje zainteresowania badawcze. Warto podkreślić, że podejmowane przez nią analizy są ważne nie tylko w perspektywie pedagogiki pracy, ale także andragogiki.

Mocną stroną Habilitantki jest także umiejętność współpracy w zespołach naukowych. Według informacji zawartych w Autoreferacie dr Ewa Krause współpracowała w ramach działań naukowych z badaczami z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Warszawskiego, Politechniki Bydgoskiej, Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Wskazana współpraca miała konkretny wymiar i najczęściej zakończona była publikacją prezentującą wyniki współpracy.

Działalność dydaktyczna i organizacyjna jest typowa dla zajmowanego przez Habilitantkę stanowiska. Wskazane w Autoreferacie przykłady działań oraz uzyskane nagrody wskazują, że jest ona aktywnym pracownikiem naukowo-dydaktycznym, który dba o jakość nie tylko pracy naukowej, ale także pracy ze studentami i na rzecz całej społeczności akademickiej. W Autoreferacie brakuje jednak informacji, jakie zajęcia dydaktyczne prowadzi Habilitantka, więc nie mogę ocenić na ile są one zgodne z prowadzonymi przez nią badaniami. Wyraźnym rysem działalności dr Ewy Krause jest jej działalność popularyzatorska. W mojej opinii istotne jest zauważenie, że wskazane w tym obszarze aktywności ściśle korespondują z zainteresowaniami badawczymi Habilitantki.

Dorobek Habilitantki w dziedzinie organizacyjnej jest również bardzo bogaty. Obejmuje on działalność na rzecz animacji życia naukowego w macierzystej uczelni oraz poza nią. Jako wyraz uznania i zaufania można postrzegać zaproszenie Habilitantki do pracy w Wydziałowej Komisji ds. Oceny Kadry, do Komisji ds. Oceny Raportów, do Rady Programowej czy Wydziałowego zespołu ds. Jakości. Poza macierzystą uczelnią dr Ewa Krause jest członkiem Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego (Oddział w Bydgoszczy). Należała także do takich organizacji jak: Zespół Pedagogiki Pracy przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN (kadencja 2016-2019), Zespół wspomagający Sekcję Pedagogiki Pracy działającą przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN (kadencja 2020-2023), Polskie Towarzystwo Profesjologiczne oraz Narodowe Forum Doradztwa Kariery. Ten rodzaj aktywności świadczy nie tylko o tym, że Habilitantka jest rozpoznawalna w środowisku pedagogów pracy, ale także aktywnie to środowisko współtworzy.

Podsumowując chcę stwierdzić, że dorobek naukowy Habilitantki, zarówno pod względem merytorycznym, jak i ilościowym, świadczy o jej solidnym opanowaniu warsztatu badawczego. Stanowi on podstawę do formułowania pozytywnej opinii na temat jej kompetencji naukowych i stanowią dowód na jej gotowość do samodzielnego prowadzenia badań w dyscyplinie pedagogika. W przyszłości umożliwi jej to aktywne uczestnictwo w międzynarodowych projektach badawczych, jak również podejmowanie roli kierownika takich przedsięwzięć. Ponadto, zdobyta wiedza i doświadczenie umożliwią Habilitantce kompetentną ocenę dorobku naukowego innych badaczy. Także dorobek dydaktyczny i organizacyjny daje podstawę by stwierdzić, że dr Ewa Krause podoła zadaniom stawianym samodzielnym pracownikom nauki.

Wniosek końcowy

Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r) ustanowiło kryteria brane pod uwagę przy ocenie dorobku kandydata do stopnia naukowego doktora habilitowanego (art. 219 ust. 1 pkt 2). Nakazują one by w recenzji udzielić odpowiedzi na następujące pytania:

1. Czy dorobek naukowy kandydata stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny?

2. Czy spełnione jest kryterium istotnej aktywności naukowej albo artystycznej realizowanej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej?

Na oba pytania mogę sformułować odpowiedź zdecydowanie pozytywną. Dr Ewa Krause zrealizowała staż naukowy w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza, a jej dorobek naukowy stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny pedagogika. Zatem Habilitantka spełnia oba kryteria. W związku z tym z pełnym przekonaniem rekomenduję Radzie Dziedziny Nauk Społecznych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych Pani dr Ewie Krause.